

לקב"ט אין חוץ צפני טומאה. אבל לפי הג"ל י"ל, דהנה היכא דפומא לבר הכלי ראוי לקב"ט, מ"מ גבו של כל"ח אין ראוי לקב"ט, והוי כמו כלי אצנים דאין ראוי לקב"ט, ומשום כך גבו חוץ. וא"ת הלא גבו ג"כ ראוי לקב"ט מדין ידות, ע"ז נראה דידות לא הוי קבלת טומאה, אלא הוי טומאה עצמית, דאי הוי יד של טומאה ממילא הוא טמא, דזהו דינא דידות. וכבר כתבנו דהיכא דלא הוי קבלת טומאה אלא טומאה עצמית מודה הר"י דרק אי נטמא בפועל אינו חוץ צפני הטומאה, ולהכי שפיר קאמר הגמ' דאי פומא לבר הר"י חוץ צפני הטומאה וכש"נ.

- ב -

יב. וי"ל עוד, דהנה בתוס' דף כ, א, ד"ה היא גופא תיחון הקשו ותימה היכי תיחון הא לא מבטל ל"י התם, ותי' ר"ת והר"י דהיכא דסוחס כל החלון כי הכא דקמני חוץ צפני דמשמע דסוחס לגמרי לא בעי ציטול, ורק בממעט חלון מכשיעור בעי ציטול. והביאו ב' ראיות א' מגמ' סוף מס' שבת דפקקו את המאור בטפית, והתם אי אפשר דאיידי דבטלו הטפית דא"כ הי' בונה בשבת, אלא בע"כ דהיכא דסוחס לגמרי ל"צ ציטול. ב' מגמ' מס' מגילה דף כ"ו, גבי ההוא צי כנישתא דיהודאי דהות פתיחא לההוא אינדרונא דהוה צה מיטנא ובעו כהני לללוי צה עד אמר להו דלו תיבוחא ואותצוה אצבא, והתם אסור לבטלה שהי' ספר תורה מונח צה ואסור לשנותה לדבר אחר דמעלין בקודש ולא מורידין, אלא בע"כ דהיכא דסוחס החלון או הפתח לגמרי לא צריך לבטלה לשם. **אורלם** הרמב"ם פרק ט"ז מהל' טומאת מת הל' א' כ' וז"ל, חלון חשמיש שסתמה כולה או סתמה עד שנשאר צה פחות מטפח אם בדבר החוץ צפני הטומאה סתם הרי זה חוץ והוא שיהי' דבר שאין דעתו לפנותו, עכ"ל. ומבואר מרמב"ם דפליג על דברי התוס', ולדברי הרמב"ם אפילו סתמה כולה מ"מ צעין שיהי' דבר שאין דעתו לפנותו. [וא"ת הלא הביאו התוס' ב' ראיות דהיכא דסתמה כולה ל"צ שיהי' דבר שאין דעתו לפנותו. י"ל דהתוס' לטעמייהו הביאו ראיה אבל י"ל דהרמב"ם ס' כהרשב"א ולפי"ז לא הויין ראיות, דהנה שיטת התוס' בסוגי' דצעין אין דעתו לפנותו לעולם כמבואר בתוס' דף כ, א, ד"ה אחיא אימי' ודריא ל' בשבת וז"ל, ואיידי בגוסס שימות קודם שיצא השבת ואמר דשם תהא קבורתו, עכ"ל. אולם הרשב"א בסוגי' פ' דאיידי בשבת וכן שמונה הרי הוא כאבן ואסור לטלטל בשבת, וכיון שדעתו שלא לפנותו בשבת סגי לדין ציטול. נמצא דלהתוס' צעין דעתו שלא לפנותו לעולם, ולפי הרשב"א סגי שדעתו שלא לפנותו לשבת, והנה יסוד ראיות של תוס' הוא מטעם דסברי דצעין לעולם ולכן הוכיחו מגמ' שבת וגמ' מגילה דאי סתם לגמרי ל"צ ציטול, דאילו צעין ציטול הוי צנין בשבת, ואסור להוריד

טמא. הלכך מסיק תו' שם דדוקא לענין טומאת עצמן נאמר דין תוכו, דמקב"ט רק מתוכו, אבל לגבי לטמא אחרים אפילו גבו טמא, ע"ש. והנה לכאורה סברת מחלוק' הוא, דהתו' סברי דדין תוכו הוי דין בקבלת טומאה, אבל אחר שקב"ט מתוכו נטמא כל הכל"ח ולכן מטמא אפילו מגבו. אבל רבינו שמואל סובר דהא דכל"ח מקב"ט מתוכו ולא מגבו אי"ז סתם דין באופן קבלת הטומאה, אלא דגבו בכלל לא הוי חפצא דטומאה והוי ככלי אצנים דאין מקב"ט, לכן היכא דנטמא מתוכו מ"מ גבו לא נטמא דהוי ככלי אצנים, ולכן אין גבו נטמא אחרים. ¹²³⁴⁵⁶⁷מטמא אחרים.

אלא דשיטת רבינו שמואל ז"ע מסוגיא דידן דאמרין אי דפומא לבר היא גופא תיחון, לא צריכא דפומא לגאו. והנה לפי שיטת רבינו שמואל אפילו אי פומא לגאו יהי' הכל"ח חוץ, דהרי לפי רבינו שמואל רק תוכו נטמא, אבל גבו לא נטמא, וא"כ יהי' גבו חוץ דלא הוי דבר המקב"ט, וכבר העיר בזה הרשב"א בחולין דף כ"ד ע"ב ד"ה כלי חרס. ובע"כ ז"ל דאף רבינו שמואל מודה דאי נטמא תוכו נטמא גבו ג"כ, וכ"ה לישנא דגמ' בכורות דף ל"ח נטמא תוכו נטמא גבו, רק דרבינו שמואל סובר דאע"פ דחל טומאה על גבו נמי, מ"מ אין גבו נטמא, דכמו דהיכא הילכתא דכל"ח מקב"ט רק מתוכו ולא מגבו, ה"נ איכא הילכתא דכל"ח מטמא רק מתוכו ולא מגבו. ^{אוצר החכמה}**אבל** באמת נראה די"ל דרבינו שמואל סובר דחפצא דטומאה בכל"ח הוא רק מתוכו ולא מגבו, רק הא דאיתא בצכורות נטמא תוכו נטמא גבו, היינו מדין ידות. דמרבינן בחולין דף קי"ח דיש ידות לכלי חרס (ועי' ראשונים בחולין שם שהקשו איך שייך דינא דידות בכל"ח, הא כל"ח אין טמא אלא מתוכו. ותי' הרשב"א בשם הרמב"ן דאיידי ציד חלולה, וע' תו' דתי' דאיידי לגבי לטמא אחרים, דתו' לשטתו דלטמא אחרים לא צעין תוכו). אבל מ"מ סובר רבינו שמואל דאינו מטמא אחרים, דב' דינים נאמרו בכלי חרס. א' דכל עיקר טומאתו רק צפני היינו באיורו. ב'. דאופן נתינת טומאתו הוא דוקא מתוכו. ונפק"מ הוא דאפילו נטמא גבו מדין ידות מ"מ אין מטמא, דרק תוכו נטמא. אשר לפ"ז לא קשה מה שהק' הרשב"א מסוגי' דידן דמבואר דאי פומא לגאו אין הכל"ח חוץ משום דמקב"ט, והק' לשיטת רבינו שמואל הלא גבו לא נטמא וא"כ יהי' חוץ. אבל לפ"מ שצאנו אפילו לרבינו שמואל סו"ס גבו טמא, מדין ידות, וא"כ סו"ס הוי דבר טמא ולכן אינו חוץ צפני הטומאה.

יא. והנה לפ"מ שצאנו לשיטת רבינו שמואל, דבאמת גבו של כל"ח לא הוי חפצא של טומאה והוי כמו כלי גללים, רק יסוד טומאתו הוא מדין ידות, יש ליישב הקושי' על שיטת הר"י בתו' שבת דף פ"ד, מסוגי' דידן דאמרין אי פומא לבר אז הכל"ח חוץ, ולפי הר"י אע"פ שאין מקב"ט משום דפומא לבר, מ"מ הכלי ראוי להצ"ט, וכל דבר הראוי

קדושת ארון הקודש. אולם בדעת הרמב"ם י"ל דקוצר כהרשב"א ולעולם איירי דאין דעתו לפנותו ליום אחד ולענין ה' טומאה סגי בזה, אולם ליכא איסור צנין בשבת אי לא בטלו לעולם וליכא איסור להוריד מקדושת ארון הקודש אי לא בטלו לעולם]. וי"ז יסוד פלוג' תוס' והרמב"ם היכא דקושת החלון לגמרי אי צענין אין דעתו לפנותו או לא.

[הור"ח 1234567]

יג. ואשר נראה בזה, דהנה יש להסתפק ביסוד הדין היכא דאיכא מת בחדר אחד ואיכא חלון הפתוח לחדר שני דמציא את הטומאה, האם הפי' דע"י החלון או פתח בטל מהמחיצה תורת מחיצה וחשיב שני החדרים כאהל אחד, ולכן הוי ככלל הדין דכל אשר באהל המת יטמא, (ול"ז שיאהיל ע"ג המת, אלא אפילו אי איכא מת בחלק אחד של החדר, והוא נמצא בחלק אחר הרי הוא טמא, מכיון דהוא באוהל המת), או"ד דהוא דין הבאת טומאה דמתפשט הטומאה מחדר אחד לחדר אחר דרך החלון. וי"ל נ"מ לשי' הרמב"ם דחרב ה"ה כחלל אינו מטמא באהל, כמבואר ברמב"ם פרק ה' מהל' טומאה מת ה' י"ג, וז"ל, בגדים הנוגעים במת אע"פ שהן כמת לטמא אחרים שנגעו בו טומאת שבעה אינן כמת ליטמא באהל וכו' ובטומאת אהל הוא אומר אדם כי ימות באהל, עכ"ל. והיינו דלטמא באהל לא סגי בשיעור טומאה של מת אלא צענין עצמו של מת, ודוקא נורת אדם מטמא באהל כמבואר ברמב"ם שם. וכן הוא דעת הרמב"ם לענין איסור כהן לטמא במת, דצענין עצמו של מת כמבואר ברמב"ם פרק ג' מהל' אהל ה' ז' וז"ל, אהל נוגע הוא בצגדים שנגעו במת ואע"פ שמתמא בהן טומאת שבעה, עכ"ל. ולפי"ז יש להסתפק היכא דמת בחדר אחד האם כהן מותר ליכנס לחדר אחר אם יש חלון פתוח לחדר שיש בה מת. הנה לפי זד הא' ע"י החלון חשיב דליכא מחיצה והכל חדר אחד וא"כ בודאי איסור לכהן ליכנס לחדר שיש בה מת, אולם לפי זד הב' דהחלון מציא את הטומאה, אולם לא הוי ממש באהל אשר נמצא בה המת, א"כ ליכא איסור לכהן ליכנס לחדר השני, דהא לשיטת הרמב"ם בחרב ה"ה כחלל אע"פ דשיעור טומאה ידי' הוי אבי אבות ושוה למת, מ"מ איסור כהן לטמא למת, הוי רק על טומאת מת שהנזיר מגלח עלי', וכמבואר ברמב"ם פרק ה' מהל' נזירות דנזיר מגלח רק על עצמו של מת, ולא סגי בשיעור טומאה כמת, אצל על חרב ה"ה כחלל ליכא איסור לכהן, ואין הנזיר מגלח עלי' וליכא איסור ביאת מקדש ע"ז, ואינה מטמאה באהל.

ויש להביא רא' מדברי הרמב"ם פרק ג' מהל' אהל ה' ג' דכ' וז"ל, וכן אם נכנס לאהל טמא שנכנסה לו הטומאה לוקה, אע"פ שעצמה של טומאה צביה אחר, עכ"ל. ומקור דברי הרמב"ם מגמ' מגילה דף כ"ו, דאם הי' מת בחדר אחד ויש פתח לחדר אחר אסורים הכהנים ליכנס לחדר השני. הרי מבואר לשי' הרמב"ם דע"י חלון ופתח חשיב כאילו הוי בחדר

אהל עם המת, ולכן אסורים הכהנים ליכנס שם. וז"ל א"ת אמאי הוי רא' מרמב"ם הלא הוי גמ' מפורשת במס' מגילה כנ"ל, י"ל דלשי' התוס' בסוגיין ד"ה בחצית, דחרב ה"ה כחלל מטמא באהל, ואסור לכהן, ליכא רא' מגמ', דלשי' התוס' ל"ז עצמו של מת לטמא באהל ולהיות אסור לכהן, אלא סגי אם השיעור טומאה הוא אבי אבות כמת, וה"נ ע"י חלון איכא הבאת אותה שיעור טומאה ולכן אסורים הכהנים ליכנס לחדר השני. ורק לשי' הרמב"ם דאיסור לכהן לטמא למת צענין עצמו של מת אז לא סגי סתם הבאת טומאה, וז"ל דע"י חלון לא הוי סתם הבאת טומאה אלא בטל תורת מחיצה וחשיב שני החדרים כאהל אחד].

והנה מבואר בגר"ם על הש"ס צענין ריק, דשיעור פתח טפח לחלון להבאת טומאה לא הוי שיעור בהבאת טומאה, דאי אפשר שיכנס טומאה אל"כ איכא נקב כשיעור פתח טפח, אלא דהוא שיעור חלון, דלענין הבאת טומאה סגי בנקב כל דהו, אלא דילפינן בספרי זוטא דהבאת טומאה צריך להיות דרך חלון או פתח, וכל השיעורים במתני' דאהלות פרק י"ג הם שיעורים בזהל' חלון. ולפי"ז ביאר הגר"ם מש"כ התוס' לחלק דאי סתם לגמרי ל"ז אין דעתו לפנותו, דהיכא דקושת לגמרי ליכא נקב שיעבור הטומאה מחדר לחדר, אולם היכא דאיכא נקב קטן סגי להעברת טומאה אלא דצענין שיעבור הטומאה דרך חלון או פתח ולכן אי ממעט ודעתו לפנותו לא בטל מיני' שיעור חלון ועדיין תורת חלון עלה ^{מבואר החכמה} דע"י יעבור הטומאה, עש"ה.

יד. לפי"ז יש לבאר יסוד פלוג' תוס' והרמב"ם היכא דקושת לגמרי אי צענין אין דעתו לפנותו. ד"ל דהתוס' סברי כזד הב' דיסוד דינא דחלון או פתח הוי הבאת טומאה מחדר אחד לחדר שני, ולכן היכא דקושת לגמרי ליכא מקום שיעבור ויציא הטומאה, ורק אי בא למעט משיעור חלון ועדיין איכא נקב פתוח אז צענין אין דעתו לפנותו כדי שיבטל מיני' שם חלון ויהי חלק מהמחיצה. אולם הרמב"ם סובר דלא הוי הבאת טומאה אלא דע"י החלון בטל מיני' שם מחיצה וחשיבא אהל אחד, וע"כ כדי לבטל שם חלון צענין אין דעתו לפנותו דאל"כ איכא חלון המבטל שם מחיצה ורק אי אין דעתו לפנותו הוי חלק מהמחיצה, וביסוד הא' סברא דהיכא דצענין לבטל מיני' שם חלון ולאשוויי חלק מהמחיצה צענין אין דעתו לפנותו מודים התוס' וכש"נ.

טו. לפי"ז יש ליישב באופן אחר מה שהעירו על תוס' שבת דף פ"ד, ב, דמבואר דלדין דבר המקבל טומאה אין חוץ בפני הטומאה ל"ז שיטמא בפועל אלא אפילו אם ראוי לקב"ט אינו חוץ בפני הטומאה מסוגי' דין דמבואר דאי פומא לבר היא גופה תיחוד דהא כלי חרס אינו מקב"ט מגבו, והלא מ"מ כל"כ ראוי לקב"ט אילו הי' פומא לגאון,

וא"כ איך תיחזק צפני הטומאה. ונראה לדעת המוס', סוגיין וסוגי' דשבת דף פ"ד, הם שני ענינים נפרדים, דסוגיין איירי לענין הבאת טומאה דרך חלון או פתח, ולכן אי סתם לגמרי ליכא דרך להעביר הטומאה מחדר אחד לחדר שני. אולם תוס' במס' שבת איירי לענין כלי חרס המוקף צמיד פתיל המונח בזהל המת, והנה יסוד הלכת כל"ח המוקף צמיד פתיל לא הוי משום דכל"ח אין מקב"ט מגבז לכן ליכא אופן שיכנס הטומאה לאוכל שבתוך הכלי דרך הכלי מאהל המת, דהלא להלכה אוכלין שגיבזן בטיט, אין ניצל בזהל המת אע"פ דאין אופן לטומאה ליכנס לאוכל דהלא האוכל מגבז בטיט וטיט אמקב"ט, וצ"ע כ"כ דכיון דסוכ"ס הוא בזהל המת הרי"ז טמא, אלא יסוד דין כל"ח המוקף צ"פ הוא מהל' חליצה - היינו

דכל אשר בזהל המת ה"ה טמא, ובכל"ח המוקף צ"פ לא חשיבא האוכל בתוך אוהל המת אלא בתוך הכלי - והכלי הוי מחינה שלא יחשב אוכל שצבלי בתוך אהל המת (ועי' זבחים דף ג' דאיכא דין תוכו ולא תוך תוכו). וא"כ הכל"ח המוקף צ"פ הוא במורת חליצה ומחינה, ואזי כתבו המוס' דאיכא תנאים מה חשבי' ראוי להיות חליצה וה"ל אי הכלי ראוי לקב"ט במדרס אע"פ שלא נטמא עדיין אינו ראוי להיות חליצה מאהל המת. אולם בסוגיין לא הוי ענין חליצה אלא דאי סתם לגמרי א"א לטומאה שיתפשט לאחר השני, ואפילו אי ראוי לקב"ט מ"מ ליכא מקום להתפשט, אולם אי נטמא בפועל אז ליכא הפסק של דבר טהור ואז ל"ה סתימה, ואינין היטב דברי המוס'.

סימן י

בענין רוב וקרוב

- א -

ב"ב דף כ"ג ב', אמר רבי חנינא רוב וקרוב הולכין אחר הרוב, ואע"ג דרובא דאורייתא וקורבא דאורייתא אפילו הכי רובא עדיף. מתיב רבי זירא והי' העיר הקרובה אל החלל ואע"ג דאיכא אחריתי דנפישא מינה, בדליכא. וליזל בחר רובא דעלמא, ביושבת בין ההרים. והנה צפי' קושי' הש"ס וליזל בחר רובא דעלמא פליגי הראשונים. המוס' רי"ד פי' דהיינו דיש בעולם עיר אחת שגדולה הימנה, ועל דרך קושיא קמיימא, אלא דמטיקרא פריך מא' מן הסמוכות ומשני בדליכא, ומו פריך דמ"מ בעלמא איכא גדולה הימנה, ומשני ביושבת בין ההרים דא"א שיהא רובא משם. אולם הרי"ז מגא"ש בסוגי' פי' קושי' הש"ס דנזקף את כל הערים יחד והו' רובא כנגד העיר הקרובה, ואע"ג דכולס שוין מ"מ ב' עיירות ביחד הוי רוב לגבי הקרובה, ורוב וקרוב אזלינן בחר רוב, [עי' ר"י מגא"ש (הובא בשיטמ"ק בסוגי')] דביאר שינויא דהש"ס ביושבת בין ההרים דמייירי דליכא אלא ב' עיירות שוות, ומשמע דאילו היו ג' עיירות הו' מנרפים לב' הרחוקות לפוטרה לזו. והתוס' רי"ד כתב דאין לפרש כפי' הרי"ז מגא"ש, דאי כולן שוות אין כאן קושיא, דאין מנרפין את שאר העיירות לדחות חיוב עגלה ערופה מזו הקרובה, דדין רוב לא נאמר אלא היכא דכל הרוב מסייע זה לזה לדין אחד, כגון ט' חנויות כשרה וא' טריפה דבכה"ג כל הט' חנויות מורות על דין אחד דהבשר כשר והאחד מורה דהוא טריפה, דבכה"ג מנרפין כל הט' חנויות להיות רוב כנגד המיעוט, אבל הכא

דיש כמה עיירות וכל עיר מורה על דין אחד, שכל אחת אומרת על עצמה שהיא החייבת בעגלה ערופה ולא האחרת, לא שייכא בזה ליזל בחר רובא דכולן סותרים זא"ז ואין כאן צירוף בהרוב עצמו דנימא ניזל בחר רובא. ודעת הרי"ז מגא"ש ז"צ דהיאך מנרפין ב' עיירות וכו' ל. ועוד ז"צ יסוד פלוג' המוס' רי"ד והרי"ז מגא"ש אס' שייך לנזקף ב' עיירות לענין רוב וקרוב אזלינן בחר רוב.

ואשר נראה בזה, דהנה נסמפקו ציטוד דין קרוב אי הוי מתורת צירור כמו רובא דלימא קמן, או"ד לאו צירור הוא אלא דהוי דין דאזלינן בחרה וכמו רובא דאימא קמן. והנה לכאורה אי דין קרוב הוא מכח צירור דבא מהקרוב ז"צ הא דאמרינן רוב וקרוב הולכין אחר הרוב, דהלא הקרוב מצרר דליכא ספק, ודין רוב נאמר בספק, והיכא דליכא ספק לא נאמר דין רוב, וכמו שכתב הגרעק"א כחצות דף י"ג, דאזלינן בחר ע"א במקום רובא דאימא קמן, דעד אחד מצרר דליכא ספק וממילא ליכא ספיקא דנימא אזלינן בחר רוב, דרובא דאימא קמן הוי דין בספיקות, וכיון דלאו ספיקא היא לא אזלינן בחר רוב, והכ"ל כיון דאיכא צירור דקרוב לא ניזל בחר רובא כלל. וי"ל דאפילו אי קרוב הוי צירור מ"מ כל זה בקורבא דמוכת, אבל קורבא דלא מוכח לכו"ע לאו צירור הוא אלא דינא הוא דאזלינן בחר קרוב, ולכן י"ל דאע"ג דרובא דאימא קמן לא הוי צירור מ"מ אלימא לאשוויי הקרוב לקורבא דלא מוכח דהלא סו"ס יש רוב דדדים כנגד הקרוב, ולכן י"ל דרוב אלים מהורבא דלא מוכח דשניהם הוי דיו. ודיו רוב

אלים, [דלא דמי לע"א, דנאמנות של עד אחד הוא מציאות של צירור, ולכן אי יש צירור דע"א שוב לא שייכא רוב. אולם קרוב לא הוא מציאות של צירור אלא דע"א דמוכח משוי לצירור, וא"כ הכא דהרוב מגרע להמוכח שוב הדר דינא דהקרוב הוא רק דין ולכן אמרינן דרוב עדיף מקרוב].

ולפי"ז נראה דעת הר"י מגא"ש דס"ל דקרוב הוא צירור, ולכן במקום שיש צ' עיירות שוות כנגד הקרוב שפיר שייכא צירוף לגרע הקורבא דמוכח, דלענין דהקרוב לא להוי מוכח הם מסייעים זה לזה, דתרווייהו קאמרי דלאו מהתם אתא, ושייכא צירוף לאשווי רוב. ולכן אע"ג דלא אזלינן בחר רוב במקום דנתבאר הספק, מ"מ הכא בנציאות העיירות קציבות ההרוב ציחד הם מרובים מעיר הקרובה, ומשוי לי לקורבא דלא מוכח, ושזב אין יכולים להציא עגלה ערופה דהלא ^{לפי"ז דהרוב} ליכא צירור והוי רק ספק.

אולם נ"ע דסו"ס הלל גס היכא דלא הוא קורבא דמוכח ^{ליכא דין קרוב}, אלא דלא הוא צירור אלא דין, והיכא דליכא רוב ניזיל בחר דין קרוב, וא"כ מאי מק' הש"ס לזיל בחר רובא דעלמא, והלא כח רוב מנד עזמו ליכא הכא כמו שהק' התוס' ר"ד, ואע"ג דמטרופים לבטל צירור דקרוב ולא הוא קורבא דמוכח, מ"מ אמאי לא נימא דין קרוב אף דאינו מוכח, וניזיל בחר דין קרוב ויציא עגלה ערופה (דהא ליכא הכא דין רוב נגד הקרוב).

וי"ל דהנה נסתפקו בדין עגלה ערופה אם החיוב נאמר רק אי ידעינן בחזרת ודאי דמעיר זו בא הרובא אבל מספק אינו מציא, או דילמא דסגי במה דהוי ספק ורק אם ידוע בודאי דלא בא מעיר זו או אינו מציא. והנה לכאורה י"ל דתליא בהג"ל אי קרוב הוא צירור או דין, דאי נימא דהוי רק דין דאזלינן בחר' א"כ נמצא דלאחר דין קרוב ג"כ הוי ספק, וכעין שכתב בש"מ ק"ב דף ו' ב' בשם הרא"ש, דברובא דאייתא קמן אפי' לאחר דין רוב הוי ספק ולא חשיב עשירי ודאי עי"ש, וא"כ מדחזינן דמהני דין קרוב לאחר עגלה ערופה מוכח דמציאים עגלה ערופה אפילו על הספק, ודין קרוב מכריע דנריך להציא מהקרובה וממילא כולם פטורים דיותר מחיוב אחד ליכא. אולם אי נימא דקרוב הוא צירור י"ל דדין עגלה ערופה בקרוב הוא מדין ודאי דנתבאר דבא הרובא מעיר הקרובה, ובעינן דוקא תורת ודאי, אולם בספק י"ל דליכא חיוב עגלה ערופה.

ויש להציא רא"י דדין עגלה ערופה הוא רק אי הוי ודאי מעיר זו מדברי התוס' בסוגי' בד"ה בדליכא, שהק' ח"ל, תימה דהכא משמע דטעמא דהעיר הקרובה מציאה עגלה ערופה משום דמתוך הקורבא מוכח שמשם בא ההורג, ובסוטה (דף מ"ה) חניא מנין שאם נמצא סמוך לעיר שאין צה צית דין שמניחין אותה שאין צה צית דין והולכין לעיר אחרת שיש צה צית דין, ואמאי והלא מתוך הקורבא נראה

שמאותה שאין צה צית דין הי', עכ"ל. הרי מבואר דדין עגלה ערופה הוא רק אי הוי ודאי מעיר זו, דאי נימא דמציאים עגלה ערופה על ספק ג"כ, ל"ק קוש' התוס', דהיכא דליכא צ"ד בנאותה העיר, הרי עיר זו פטורה מעגלה ערופה ולכן עיר הקרובה השני' חייבת בעגלה ערופה, שגם הוא בספק אולי הרובא בא משם, דהלא בנציאות קורבא אינו מזכיר אלא דהוי דין דניזיל בחר קרוב כל זמן דשייכא עלה דין עגלה ערופה, אבל היכא דלא שייכא צה חיוב עגלה ערופה אזלינן בחר עיר אחרת, משא"כ בסוגיין דאירי בעיקר הכרעה דקרוב, בודאי יש דין קרוב כמו דאיכא דין רובא דאייתא קמן. ובע"כ י"ל דשיטת התוס' דדין קרוב מטעם צירור כמו רובא דלייתא קמן, וממילא מוכח מהסוגיא דקרוב מזכיר דמאותו עיר בא ההורג בחזרת ודאי, ולדין עגלה ערופה בעינן ודאי ולא סגי בספק, ולכן הק' התוס' דבעיר שאין צה צ"ד אמאי אזלינן בחר עיר אחרת והלא מ"מ המציאות הוא דמעיר הקרובה בא ההורג ולא מהשני'.

לפי"ז י"ל דשיטת הר"י מגא"ש כשי' התוס' בסוגיין דקרוב הוא מטעם צירור, ועגלה ערופה נאמר רק בודאי ולא בספק, ולכן היכא דנגרע הקורבא דמוכח ונשאר רק קורבא דלא מוכח ואז הוי קרוב רק דין דאולי בחרה ולא הוי צירור, א"כ הוי רק ספק ולא ודאי, ודין חיוב עגלה ערופה נאמר רק היכא דידעינן בחזרת ודאי שהרובא מכאן, וקרוב דאינו מוכח הוי רק ספק, ושפיר הק' הש"ס וליזיל בחר רובא דעלמא ונגרע הקורבא דמוכח והוי רק ספק, ואין מציא עיר הקרובה עגלה ערופה, הלא מטעם ספק אין מציאין.

ובביאור סברת התוס' ר"ד י"ל דקרוב הוי דין, ואפי' קורבא דמוכח אי"ז צירור אלא דינא הוא דאזלינן בחר קרוב, וא"כ הא דסבר רבי חנינא רוב וקרוב אזלינן בחר רוב היינו משום דאלימא דינא דרוב מדינא דקרוב, ולכן בעינן כח הרוב, וא"כ שפיר כתב התוס' ר"ד דקוש' הש"ס הוא רק מעיר גדולה בעולם אבל א"א לנרף שתי עיירות ציחד לאשווי רוב כנגד הקרוב וכמו שכתב התוס' ר"ד, לכל עיר יש ציאה אחת, או מזו או מזו, ואין ציאה עיר זו מסייעת לזו וכל עיר עומדת בפני"ע ע"ש. וא"כ ליכא דין רוב, ושזב הדר דינא דאזלינן בחר קרוב דהיכא דליכא רוב מהני קרוב, ודין עגלה ערופה אינו תלוי מטעם דודאי בא הרובא מעיר הקרובה אלא דאפילו מטעם ספק מציאין, וע"כ שפיר מיייתי העיר הקרובה.

ובמצא דיסוד פלוג' התוס' ר"ד והר"י מגא"ש חלי' בעיקר יסוד דין קרוב, דלדעת הר"י מגא"ש יסוד דין קרוב הוא מכח צירור דבא הרובא משם, ולכן שייכא שניטרפו צ' עיירות שוות לבטל כח הצירור של הקרוב דלענין זה שייכא דין רוב דצ' עיירות מסייעות זו את זו למימר דליכא צירור דבא מן הקרוב. אולם התוס' ר"ד ס' דקרוב הוא דין דאזלינן

בתרה, והא דרוב וקרוב אזלינן בתר רוב אי"ז מחמת ריעותא בקרוב אלא דכח דין רוב אליס מכח דין דקרוב, וא"כ בעינן דלהוי עלה דין כח רוב, ולכן בעיר דגדולה טפי מהקרובה שייכא כח רוב, אבל צ' עירות שוות אין לכל אחד כח רוב ולכן א"א שיהי' אליס מקרוב וכש"נ.

אוצר החכמה

- ב -

ב"ב דף כ"ד א', אמר אביי אף אן נמי חנינא דס שנמלא בפרוזדור ספיקו טמא שמזקמו מן המקור ואע"ג דאיכא עליי' דמקרבא וכו' דתני ר' חייא דס הנמלא בפרוזדור חייבין עליו על ציאת מקדש ושורפין עליו את התרומה, אמר רבא ש"מ מדרכי חייא תלת, ש"מ רוב וקרוב הלך אחר הרוב, וש"מ רובא דאורייתא וכו'. ובתוס' ש"מ רובא דאורייתא כ' וז"ל, חשיב לי רובא דלית' קמן דברובא דלית' קמן לא צריך למידק ש"מ וכו', עכ"ל. והנה לפי מה שנבאר בשיטת הר"י מגא"ש דקרוב הוא מכח צירור צ"ב מאי מייחא אביי ורבא ראי' לרבי חנינא דרוב וקרוב אזלינן בתר רוב, והלא רבי חנינא איירי ברובא דלית' קמן, ואביי ורבא איירי בצירור דרובא דלית' קמן כמבואר בתוס', ודילמא רק רובא דלית' קמן דהוי צירור עדיף מקרוב, משא"כ הא דניפול הנמלא וכדומה דהוי רובא דלית' קמן דבזה איירי רבי חנינא מנלן דאמרינן רובא עדיף, דז"ל סבירא דרוב כזה דהוי דין לא אליס מקרוב.

והנה בשלמא לפי מה שביארנו בדעת התוס' רי"ד דקרוב לא הוי צירור אלא דהוא דין דאולי' בתרי', י"ל דל"ק, דז"ל דיסוד שו"ט אי רוב עדיף מקורבא דמוכח או לא, תליא בעיקר דין קרוב אי הוי דין או צירור, דרבי חנינא סובר דקרוב הוי דין לכן אליס דין רוב מדין קרוב, משא"כ מאן דפליג על ר"ח (עי' גדה דף י"ח) ס"ל דקרוב הוי צירור ולכן לא שייכא למימר דרוב עדיף מקרוב, דז"ל דקרוב מסלק הספק ושוב לא שייכא רוב כעין סברת הגרעק"א כתובות דף י"ג הנ"ל. ולפי"ז שפיר מייחא הש"ס ראי' מרובא דלית' קמן דאזלינן בתר רוב בתורת ודאי ושורפין את התרומה א"כ בע"כ קרוב לא הוי צירור, דאס הוי צירור אז אע"ג דרובא דלית' קמן

הוי צירור מ"מ הצירור דקרוב הו"ל להחליש צירור דרוב והו"ל להיות ספק. אלא בע"כ מוכח דקרוב אינו צירור אלא דינא הוא דאזלינן בתרי', ולכן בזמקום רובא דלית' קמן דמסלק הספק שוב לא שייכא למיזל בתר קרוב ובתורת ודאי הוי כהרוב ולהכי שורפין עליו את התרומה. וכיון דהוכחנו דקרוב הוי דין שפיר אית לן ראי' לדינא דרבי חנינא דרובא דלית' קמן עדיף מקרוב, דהלא קרוב הוי דין ושפיר י"ל דדינא דרובא דלית' קמן עדיף.

אולם לשי' הר"י מגא"ש דגם אליבא דרבי חנינא קרוב הוי צירור ומ"מ רוב עדיף, וביארנו משום דרוב מחליש הצירור וממילא נשאר רק הדין קרוב ואז רובא עדיף, א"כ קשה איך ילפינן דרובא דליתא קמן עדיף מקרוב מהא דרובא דלית' קמן עדיף מקרוב, דילמא שאני רובא דלית' קמן דהרוב והקרוב תרומיהו הוו צירור ואז צירור דרוב אליס, משא"כ ברובא דלית' קמן דהוי דין י"ל דבמקום קורבא דמוכח לא שייכא רוב, דקרוב הוי כ"כ צירור דמסלק הספק ואין לומר דאזלינן בתר רובא דלית' קמן, וכש"נ. וי"ל דהר"י מגא"ש פליג ע"ד התוס', וס"ל דדס הנמלא בפרוזדור הוי רובא דלית' קמן, וכדאיכא בשיטמ"ק בשם י"מ דהוי רובא דלית' קמן, ולכן שפיר מייחא הש"ס ראי' מהא דתני ר' חייא דס הנמלא בפרוזדור וכו' דרוב וקרוב אזלינן בתר רוב כדכ"ח. והנה לפי הר"י מגא"ש הביאור בשו"ט אי רוב וקרוב הולכין אחר הרוב או לא, תליא אי רובא דליתא קמן מגרע צירור דקרוב.

ונמצא לדעת הר"י מגא"ש יסוד השו"ט אי רוב וקרוב אזלינן בתר רוב הוא אי רובא דלית' קמן מגרע צירור דקרובא דמוכח וכש"נ, ולכו"ע קורבא דמוכח מכח צירור הוא. ולדעת התוס' רי"ד יסוד השו"ט אי רוב וקרוב אזלינן בתר רוב הוא, אי קרוב הוי דין או"ד הוי צירור, דאי הוי דין י"ל דדין רוב אליס מדין קרוב, אולם אי הוי צירור לכו"ע אין רוב מגרע צירור דקרוב, ולכן אי קרוב הוי מכח צירור הרי זה מסלק הספק ולא אזלינן בתר רוב כלל, וכש"נ.

סימן יא

בענין קרוב וכאן נמצא כאן הי'

והני מילי חמרא אבל עינני מינעני, ע"כ. ועי' ברא"ש סי' כ"ב דמבואר דהא דליתא דעינני מינעני ולכן אסור, כל זה אי נימא דלא כר' חנינא, אבל להלכה דחיי"ל כר' חנינא דרוב

ב"ב דף כ"ד, א', ההוא חכנא דחמרא דאישתכח בפרדיסא דערלה שריא רבינא, לימא משום דסבר לה להא דר' חנינא, שאני התם דאי מיגניב מינה אלנועי בגוי' לא מינעני,

וקרוב הולכין אחר הרוב הכ"נ אע"פ דקרוב לערלה מ"מ הענבים מותרים דרובא דענבים לאו ערלה נינהו.

אולם הרמב"ם בפרק י' מהל' מאכלות אסורות הל' י"ג כ' וז"ל, חבית יין הנמאלת טמונה צפרדס של ערלה וכו' ומותרת בהניי' שאין הגנב גונב ממקום וטומן בו, אבל ענבים הנמאלין טמונים שם אסורין שמה משם נלקטו והנניען שם, עכ"ל. ומבואר ברמב"ם דהענבים אסורים. והק' הלח"מ שם דהלל הרמב"ם פסק כרבי חנינא דרוב וקרוב הולכין אחר הרוב וא"כ אמאי הענבים אסורים, והלא רוב ענבים לא הו' ערלה. ובשו"ע יור"ד סי' רנ"ד סעיף י"א פסק כדברי הרמב"ם, ובט"ז שם תי' דשאי הכא די"ל כאן נמאל כאן הי', והו' סברא חזקה דמכרס זה גנב. ועי' בחי' הגרע"א שם שניין לדברי הרמב"ם בסוגיין [והוצא בגמרא יוסף כאן] וז"ל הנמוק"י, אבל ענבי מנעני, פירש הרמב"ם וז"ל דאפילו לרבי חנינא דקיי"ל כוותי' דאזלינן בחדא רובא אפילו כי איכא קורבא דמוכח הכא אסרינן ענבים דאמרינן כאן נמאל וכו' והו', כדאמרינן בבבא בתרא דקידושין (דף ל"ח, ב) כרס הנטוע ירק וירק נמכר חוזה לו בארץ אסור וטעמא דמילתא לפי שדרך הגנבים למכור על פתח גנותיהן כדמוכח בסוף ב"ק וה"ל כמקומו ממש וליכא מ"ד רובא עדיף, עכ"ל. אשר ע"כ י"ל דהרמב"ם סובר בהרמב"ם דאע"ג דקיי"ל כרבי חנינא דרוב וקרוב הולכין אחר הרוב, מ"מ הענבים אסורים אפילו לרבי חנינא דלא הו' קרוב גרידא אלא דאיכא חזקה כאן נמאל כאן הי'.

והק' בחי' חתם סופר בסוגיין על דברי הרמב"ם דהנה במתני' שם בערלה (והוצא בש"ס קידושין דף ל"ח, ב) חנן, כרס הנטוע ירק וירק נמכר חוזה לו בארץ אסור בסוריא מותר בחוזה לארץ יורד ולוקטן וכו' וכן אימא שם לענין ערלה. והנה לדעת הרמב"ם דאמרינן סברא דכאן נמאל כאן הי' ולכן אמרינן דהו' כללים או ערלה א"כ אמאי בחו"ל מותר, והלא רק ספק ערלה מותר בחוץ לארץ, אבל צכה"ג הו' ודאי ערלה דאמרינן כאן נמאל כאן הי', וא"כ היאך מציא הרמב"ם ראי' משם דאסור מכאן נמאל כאן הי', והלא מה"ט יש לאסור אפילו בחו"ל, ובע"כ מטעמא אחרינא אסור ולכן יש לחלק בין ארץ ישראל וחו"ל, וי"ע.

ואשר נראה בזה, דהנה יש להסתפק ביסוד דברי הרמב"ם דענבים אסורים מכאן נמאל דכאן נמאל כאן הי', האם הפי' דדין כאן נמאל כאן הי' הו' דין ודאי דיש אומדנא גמורה דבאו הענבים מהך שדה של ערלה, ואין מקום להסתפק שבה ממקום אחר, ולכן לא אזלינן בחדא רובא דעלמא, דדין רוב נאמר היכא דאיכא ספק, אבל צכה"ג ליכא ספק, או"ד באמת לא הו' ודאי גמור אלא הו' סברא לענין דינא דרוב וחרוב - דאע"פ דעלמא רוב וחרוב הולכין אחר הרוב.

במקום כאן נמאל כאן הי' לא אזלינן בחדא רובא אלא אזלינן בחדא קרוב, דקרוב זו אלים מרוב. וילה"ר מלשון הרמב"ם הנ"ל דכ' דאפילו לרבי חנינא דקיי"ל כוותי' דאזלינן בחדא רובא אפילו כי איכא קורבא דמוכח הכא אסרינן ענבים דאמרינן כאן נמאל וכו' והו', כדאמרינן בבבא בתרא דקידושין (דף ל"ח, ב) כרס הנטוע ירק וירק נמכר חוזה לו בארץ אסור, וטעמא דמילתא לפי שדרך הגנבים למכור על פתח גנותיהן כדמוכח בסוף ב"ק וה"ל כמקומו ממש וליכא מ"ד רובא עדיף, עכ"ל. הרי דהרמב"ם מסיק דצכה"ג ליכא מ"ד רובא עדיף, ומבואר דיסוד דינא דכאן נמאל כאן הי' בסוגיין הו' סברא דצכה"ג לא אמרינן רובא עדיף, והיינו כהלכ' הנ"ל, דאילו ללד הא' הו' סברא דפני"ע דודאי בזה מהכרס וז"ל לומר רק דצכה"ג לא אלים הרוב אלא דהו' סברא דפני"ע דודאי בזה מהכרס. וז"ל מסוגי' דכחצות דף ע"ה מבואר דאי נמאל המומין ברשות הבעל אמרינן כאן נמאל וכו' והו', ואמרינן דנולדו המומין ברשות הבעל ויש לה כחצות ול"ה קידושין בטעות, ועי' ש"ס ש"ס דאין מוציאין ממון ע"י חזקה, ועוד דהתם הו' רק טענת שמה, אלא צע"כ דכאן נמאל כאן הי' הו' סברא בתורת ודאי דאחזקי ריעותא לא מחזקינן דאין מחזקינן ריעותא מרשות לרשות וליכא ריעותא דהיו מומין ברשות האב, הרי דדין ודאי הוא. וי"ל דלא שייטא דין כאן נמאל כאן הי' המבואר ברמב"ם בסוגי' לדין כאן נמאל כאן הי' דמס' כחצות מבואר בנחלת דוד ריש פרק אלו מציאות וכמו שיתבאר].

וי"ל עוד, דהנה החוס' בסוגי' כתבו דצ"ה לימא משום וכו', וז"ל וליכא למימר דשריא משום דספק ערלה בחוזה לארץ מותרת דהא אי לית לי' כרבי חנינא אלא רוב וקרוב אזלינן בחדא קרוב א"כ הו"א ודאי ערלה, עכ"ל. אולם עי' בחי' הרשב"א בסוגיין ד"ה ההוא חצא וכו' דכ' וז"ל, ואין לומר דשריא משום דספק ערלה בחוזה לארץ מותר, דכיון דבחור הפרדס אשכחתי אי לאו דר' חנינא כודאי משוינן לי', עכ"ל. ומבואר דפליגי הרשב"א והתוס' בחרתי, א' להרשב"א שייכא הכא סברא דכאן נמאל כאן הי' ולכן כתב דאין לומר דשריא משום ספק ערלה בחו"ל מותר, דכיון דאשכחתי בחור הפרדס, אי לאו דרבי חנינא הו' אמרינן דאסור בחו"ל משום דודאי בזה מהפרדס משום סברא דכאן נמאל כאן הי', אולם התוס' לא תי' כן, אלמא דלא אמרינן סברא דכאן נמאל כאן הי'. (ב) הנה התוס' חירצו דאי לאו רבי חנינא אמרינן דודאי אסור משום דרוב וקרוב אזלינן בחדא קרוב, וזה הו' דין ודאי ולא ספק ולכן אסור אפילו בחו"ל. אולם הרשב"א לא תי' כן, אלמא לולי סברא דכאן נמאל כאן הי' אף דלית לי' דרבי חנינא דרוב וקרוב אזלינן בחדא רוב מ"מ בחו"ל מותר דחשיב ספק ערלה בחו"ל דמותר. ומבואר דפליגי תוס' והרשב"א אי ל"ל כרבי חנינא אם אמרינן דאזלינן בחדא קרוב, או"ד לא אזלינן